

Недељко М. Милановић
Универзитет у Крагујевцу
Факултет педагошких наука у Јагодини
Студент мастер студија

УДК 371.132
37.01 Аџић С.
Оригинални научни рад
Примљен: 16. октобар 2018.
Прихваћен: 13. новембар 2018.

СТАВОВИ УЧИТЕЉА И ДОМСКИХ ВАСПИТАЧА О ПЕДАГОШКИМ ИДЕЈАМА СРЕТЕНА АЦИЋА

Апстракт: У раду су представљене педагошке идеје Сретена Аџића којима је овај истакнути педагог посветио значајну пажњу током свог живота и рада. Поред теоријског осврта на педагошке идеје Сретена Аџића, приказани су и резултати емпиријског истраживања спроведеног анкетирањем које је имало за циљ сагледавање односа учитеља и домских васпитача према педагошким идејама Сретена Аџића и њиховој заступљености у данашњем, савременом васпитно-образовном раду. Узорак је обухватио 115 испитаника и то 80 учитеља и 35 домских васпитача. За потребе овог истраживања коришћена је дескриптивна метода – техника анкетирања. Анализом добијених резултата долази се до закључка да учитељи и домски васпитачи имају позитиван однос према педагошким идејама Сретена Аџића. Резултати истраживања указују на то да су и данас педагошке идеје Сретена Аџића заступљене у институционалном систему васпитања и образовања, што доказује релевантност Аџићевих идеја за педагошку теорију и праксу.

Кључне речи: Сретен Аџић, педагошке идеје, учитељи, домски васпитачи.

УВОД

Међу бројним значајним личностима рођеним на балканским просторима, које су током XIX и XX века величином ума одредиле пут како културног и политичког тако и научног развоја српског народа, име Сретена Аџића заузима почасно место.

Сретен Аџић је припадао плејади умних, храбрих и посвећених људи који су остали доследни свом националном бићу. Повод за сећање на великог педагога, учитеља, плодног педагошког писца и првог управитеља Мушке учитељске школе у Јагодини јесте обележавања сто двадесет година од оснивања ове најуређеније интернатске учитељске школе у тадашњој Србији.

О Сретену Аџићу, истакнутом српском педагогу, данас се не пише у оној мери колико његов допринос педагошкој науци заслужује. Педагог ви-

соког ранга какав је Ацић заслужије да му се потомство поклони и на достојан начин одужи.

У овом раду представљене су најистакнутије Ацићеве педагошке идеје о васпитању, значају игре и телесног васпитања, као и радног васпитања и ручног рада. Приказане су и идеје о школи, учитељу и васпитачу, настави, као и значају пољских учионица за ванучioniчку наставу.

Својим темељним и дугогодишњим професионалним радом Ацић је заслужио велико поштовање својих потомака, васпитача и учитеља. Због тога смо у овом истраживању испитивали мишљења учитеља и домских васпитача запослених у Јагодини и Београду према најзначајнијим педагошким идејама Сретена Ацића и њиховој заступљености у данашњем, савременом васпитно-образовном раду.

ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ИСТРАЖИВАЊА

ЗНАЧАЈ ЖИВОТА И ДЕЛА СРЕТЕНА АЦИЋА

Сретен Ацић био је један од истакнутих и образованих Срба, велики стваралац и национални борац који је српској просвети дао огроман допринос.

Пут Ацићевог образовања текао је од Трстеника, па све до школовања и стручног усавршавања на цењеним универзитетима у Бечу и Лајпцигу. Захваљујући знањима и искуствима које је током образовања стекао, Ацић је остао упамћен као плодан писац, изврстан педагог и први управитељ Мушке учитељске школе у Јагодини.

Педагошке идеје и научни рад нашег великог педагога имају и национални значај. Ацићево чврсто и богато дело, као и огроман допринос теорији и пракси педагошке науке јесте један од важних стубова српске просвете.

ИДЕЈЕ СРЕТЕНА АЦИЋА У ПЕДАГОШКОЈ ЛИТЕРАТУРИ

Захваљујући изворним документима сачуваним у архивима, библиотекама, манастиру Враћевшници, као и писмима које је Ацић упућивао и добијао од својих савременика, настали су многи радови који говоре о животу, раду и педагошким идејама Сретена Ацића.

На комеморативној седници у спомен Сретену Ацићу, тадашњи директор Учитељске школе у Јагодини, др Драгољуб Ђ. Петровић, о великом педагогу говорио је да је био човек који је целог века радио тихо, неуморно и стрпљиво: „Педагошке идеје Сретена Ацића су класичне по својој вредности. Он оцењује цео живот са гледишта еволуције, а при оцењивању служе му као критеријуми: искуство, разум и наука. [...] Не могу се у једном члан-

ку изнети све идеје великог учитеља. Да би се оне упознале, морао би се проучити цео његов живот и сав његов књижевни рад” (Ристић 1939: 87–89).

Према Милићу Мајсторовићу, педагошки лик Ацића није једноставан, ни лако прегледан. Спектар његовог интересовања кретао се од занимања за основе наше националне школе, кроз конкретизовање те идеје у настави, преко организационих и техничких проблема у школи, па све до бављења природним наукама. То је био дух теоријски и практични (Ристић 1939).

Дела која приказују и анализирају Ацићеве идеје и његово стваралаштво након Другог светског рата писали су др Милан Недељковић (*Педагошки погледи Сретена Ацића и Век образовања учитеља у Јајодини*, 1998), Зорица Лукић (*Педагошке идеје Сретена Ацића*, 1993), др Јован Ђорђевић, др Живољуб Лазаревић. Др Велизар Недовић је у свом делу *Педагошки погледи Сретена Ацића*, поред представљања Ацићевог живота, дао и детаљан преглед Ацићевих најистакнутијих педагошких идеја. Ово дело може се сматрати једним од релевантнијих дела посвећених Ацићевом дугогодишњем педагошком раду.

Дела која би требало поменути и која дају наду да се још увек о нашем педагогу пише јесу дела Јасне Парлић-Божовић – монографија *Педагошко учење и просветни рад Сретена Ацића* (2007), чланци „Настава и педагошка наука из угла Сретена Ацића” (2015), „Стваралачка делатност Сретена Ацића у време и након трагедија кроз које је пролазио” (2016), као и дела аутора Оливера Ђорђевића *Сретен Ацић и Јајодинска учитељска школа: Два живота у једном* (1993), *Сретен Ацић и његова породица* (2001). „Педагошко учење овога аутора, укључујући и теоријско и практично бављење и науком и наставом прилог је слободи, правичности, култури, стваралаштву, напослетку науци. Оно је још тада, наш народ уводило у ондашњу будућност, односно у актуелну садашњост, којој смо ми савременици данас. У складу са тим, Ацићева огромна заслуга за модерну наставу и педагошку науку, биће вероватно актуелни и у наредним вековима” (Парлић-Божовић 2015: 237).

Свевременост Ацићевих педагошких идеја релевантан је доказ Ацићевог огромног доприноса педагошком стваралаштву Србије..

НАЈАКТУЕЛНИЈЕ ПЕДАГОШКЕ ИДЕЈЕ СРЕТЕНА АЦИЋА

Ацићево схватање васпитања као хармонијског развоја личности

Васпитање је сложен процес којим се може побољшати нарав човека, променити тежње и изоштрили ум. Ацић је истицао да човека срећним чини васпитање и зато циљ тог комплексног процеса јесте хармонијски развијена личност.

Ацић васпитање дефинише као „утицање одраслих на развитак васпитаников тако, да се што јаче развију све добре телесне и душевне особине

васпитаникове” (Ацић 1892: 1). Аутор је истицао да „родитељи детету дају само обличје, али се тек васпитањем постаје правим човеком” (Ацић 1892: 15). Родитељ је први учитељ својој деци и његова улога у њиховом одрастању је врло важна. Родитељ мора детету бити адекватан пример и узор у одрастању јер „све што деце виде и чују од родитеља остаје им за цео живот” (Ацић 1909: 58).

Ацић је веома студиозно изучавао процес васпитања и о њему писао на једноставан и сликовит начин. И данас би циљеви васпитања требало да обухвате сва подручја васпитања и развоја личности ученика, у складу са његовим психофизичким карактеристикама и интересовањима. Остваривањем циљева васпитања у различитим подручјима неопходно је омогућити усвајање знања, вештина, формирање вредносних ставова, неопходних за живот и рад у друштву које се веома брзо мења (Микановић, Јевтић 2015). У процесу васпитања требало би свестрано, јединствено и хармонијски деловати – развијати и тело и дух човечији.

Телесно васпитање и значај игре за развој деце

Телесно васпитање представља значајну компоненту у развоју психофизички здраве и свестране личности. Истичући значај телесног васпитања, Ацић наводи дечију игру као „најподесније и најприродније средство за телесну негу, помоћу телесног покрета. Ту на најприроднији начин креће се, и ради хармонски, и тело и мозак дечији” (Ацић 1982: 126). Деци је покрет потребнији него одраслима и зато га код деце треба подстицати и развијати. Због свега тога, дечијој игри и у васпитно-образовном раду треба посветити значајну пажњу, јер игра поседује како мисаони и емоционални, тако и вољни, васпитни, образовни и социјализацијски значај.

Задатак васпитача и учитеља јесте да лоше телесне особине ученика отклањају и да раде на усавршавању и неговању добрих особина. Крајњи циљ тог сложеног и веома посвећеног посла јесте да се развије човек са „телом здравим у сваком погледу, телом снажним и јаким против непогода и непријатности, телом издржљивим у тешком и дуготрајном напрезању, и телом окретним у сваком раду” (Ацић 1892: 20).

Ручни рад и радно васпитање

На Шестој учитељској скупштини Ацић је одржао предавање „О ручном раду у мушкој школи”. Захваљујући том предавању постављени су „главни циљеви ручног рада као предмета у основној школи, а добијен је и велики број присталица ручног рада међу учитељима” (Недељковић 1998: 425).

Циљ васпитања представља хармонијски развој личности; васпитање треба да допринесе развоју целог човека. Према Ацићу, човечији мозак

представља памет, док човечија рука представља уметност (Ацић 1886). Дакле, интелектуалне способности и радно васпитање су међузависни. Аутор констатује да рад служи сазнању, развоју и довођењу воље у ред, као и развоју осећања за лепе облике и образовању укуса.

У расправи о ручном раду, објављеној 1886. године, Ацић представља статус ручног рада као наставног предмета у земљама широм света. Релевантност ручног рада објашњава истичући да „рад и школска радионица морају и морално утицати на ученике, и још их за рана оспособити и приволети на пријатељски и заједнички рад и пословање. Рад треба да доводи духовно и телесно делање у равнотежу, и да наставу школску чини свежијом и живљом. Рад је нужен васпитачу за боље познавање свог васпитаника, и означава му оштрије пут, којим треба да поведе свог питомца. Радом прибављамо детету не само духовне користи, но и материјалне” (Ацић 1886: 106). Рад је неприкосновен за васпитача да би деловао примером, а и за ученика да би радом постигао жељене резултате.

Све наведено оправдава Ацићево залагање за увођење ручног рада као наставног предмета у оквиру кога би се подстицао развој fine моторике и утицало на развијање сазнања, осећаја за лепо, моралног и радног васпитања.

Учиџељ/васпџиџач и школа као важни чиниоџи у друшџиџву

Бележећи најразличитије ситуације из најлепшег доба живота – школског доба, Ацић је објавио и збирку поучних прича под називом *Учиџељеџе забелешке*.

У другом допуњеном издању ове збирке он пише да школа није ни свемоћна, али није ни немоћна. По његовом схватању, „школа је само један чинилац у друштву, само један орган у друштвеном организму, али и врло важан чинилац и врло важан орган. Кад тај чинилац не ради, кад тај орган не ради као што треба, онда и цело друштво и цео друштвени организам пати и развија се ненормалним правцем” (Ацић 1924: 48–49). Ацић је истицао да је задатак школе да ради на изграђивању целовите и свестране личности ученика. Школа је незаменљива и треба је уважити као значајан фактор васпитно-образовне делатности.

Да би школа могла успешно васпитавати неопходно је да у њој делају и успешни учитељи и васпитачи. „Ко год у срцу не осећа воље и у глави способности за учитељски свети посао, тај не треба да буде учитељ” (Ацић 1924: 29). Према томе, учитељи и васпитачи треба да живе деце ради јер „васпитачки посао је божански – њиме се стварају људи” (Ацић 1909: 7). Нема ни сложенијег, ни заплетенијег посла од посла учитеља и васпитача, уколико желе савесно и одговорно да му се посвете. Учитељи увек морају имати на уму да су деци, после родитеља, највећи узор.

Једна од водећих Ацићевих идеја јесте да би школа требало да даје образовање од општег значаја. У делу *Српска национална школа*, он истиче

да национална школа поред општег образовања даје и образовање од националне важности. Под синтагмом *национална школа* Ацић подразумева школу „која је удешена у народном духу, и у смислу сувремених народних идеја” (Ацић 1891: 10). Школа, васпитачи и учитељи су релевантни чиниоци без којих цивилизација не би могла да постоји.

Настава – заједнички рад ученика и учитеља

Сретен Ацић је истицао да је настава „смишљен рад васпитачев на давању знања и нези мишљења и говорења” (Ацић 1904: 4).

Један од задатака учитеља током наставе јесте да осамостаљује ученике и да им допушта да вежбају мишљење. Уколико учитељ стално помаже својим ученицима током решавања задатака, он им није од помоћи. Овакав учитељ код деце „убија самопоуздање” и самосталност. Ако тако учитељ поступа, „деца никад неће научити брзо и темељито оно што уче, већ ће остати вечити богаљи, лабави и непоуздани, научени да се увек наслањају на другог” (Ацић 1924: 96). Зато детету не треба давати готова решења, него му помоћи да само до њих дође.

Током наставе учитељ не сме занемаривати одличне ученике, сматрајући да су они увек спремни, а посветити се и усредсредити само на ученике са лошијим школским постигнућем: „Никад не треба ученике спремати за испит, већ за живот – не радити за школу, него за децу” (Ацић 1924: 98).

У величанственом и узвишеном послу – послу васпитача и учитеља, потребно је мање говорити, а више творити. Овај посао захтева да се више демонстрира, посматра и размишља. Брбљивци много говоре, док зналци много раде, али је зато успех зналаца много већи, трајнији и вреднији (Ацић 1924).

Значај пољских учионица за ванучионичку наставу као објекат за рад изван школских зидова

Значај школских вртова истицали су и Кершенштајнер и Фикер, потенцирајући да рад у школском врту треба да буде обавезни део наставе јер поред естетских и педагошких вредности има и наставну функцију (Николић 2011).

Поред поменутих, и име Сретена Ацића заузима почасно место када је у питању допринос школских вртова и реализације наставе у пољским учионицама – учионицама у природи и на чистом ваздуху. „Јагодинске пољске учионице нису биле излетничке, већ су служиле за детаљно изучавање свих околности које би пружиле најпогоднији амбијент за процес образовања, наставе и непосредан рад са ученицима” (Станковић, Бојовић, Ђурчић 2017: 160). Ове учионице пружале су могућност да се природно окружење продуктивно искористи за извођење наставе изван школских зидова.

Настава у пољским учионицама има мотивациони ефекат на рад ученика јер се одвија у здравом и пријатном амбијенту, окруженом зеленилом и украсним биљем. И данас пољске учионице могу послужити за реализацију различитих наставних предмета у циљу постизања очигледности у настави и организовања бројних активности.

У непосредном контакту са природом ученик другачије доживљава лепоту природе од оног ученика коме се само прича о лепоти природе у затвореном простору. У непосредној природи деца имају прилику да уочавају лепоту, доживљавају богатство боја, звукова и мириса (Николић 2005).

Као страствени заљубљеник у природу и поборник реализације наставе у пољским учионицама, Ацић је упутио следеће речи учитељима: „Напоље из загушљивог затвора школског у свежу отворену природу око школе!” (Ацић 1924: 128). Ово упутство је данас посебно значајно јер деца и млади много времена проводе у затвореном простору, међу зидовима. Реализација наставе у природи може допринети социјализацији ученика, развоју патриотизма, подстицању радног и моралног васпитања, као и јачању здравља и физичких способности ученика. Зато је потребно наставу учинити занимљивом и креативном и амбијенту за њену реализацију посветити значајну пажњу.

МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања су педагошке идеје Сретена Ацића у данашњем васпитно-образовном раду учитеља и васпитача.

Циљ истраживања је да се утврди у којој мери су учитељи и домски васпитачи упознати са педагошким идејама Сретена Ацића.

Из дефинисаног циља истраживања произлазе следећи *загаџи*:

- Утврдити да ли су учитељи и домски васпитачи упознати са животом и делом Сретена Ацића;
- Испитати колико често учитељи и домски васпитачи примењују педагошке идеје Сретена Ацића;
- Анализирати степен слагања, односно неслагања, учитеља и домских васпитача са тврдњама Сретена Ацића;
- Истражити да ли школе и домови ученика треба да поседују пољске учионице и да ли школски парк поред естетских и педагошких вредности има и наставну функцију;
- Анализирати колико су данас, према мишљењу учитеља и домских васпитача, присутне педагошке идеје Сретена Ацића у институционалном систему васпитања и образовања.

Методе, технике и инструменти истраживања

У истраживању је коришћена дескриптивна метода и поступак анализе садржаја. Примењена је техника анкетирања, а истраживање има емпиријски карактер.

Од статистичких метода користили смо: одређивање основних статистичких показатеља (фреквенције, проценти); израчунавање индекса скалне вредности (ИСВ) у скали процене Ликертовог типа; израчунавање корелација помоћу Спирмановог коефицијента; χ^2 тест, да бисмо утврдили да ли постоје статистички значајне разлике између варијабли; повезаност варијабли испитивали смо коефицијентом контингенције.

Анкетни упитник за учитеље и домске васпитаче конструисан је посебно за потребе овог истраживања. Питања су отвореног, затвореног и комбинованог типа.

Популација и узорак истраживања

Популацију чине учитељи и домски васпитачи запослени у Јагодини и Београду. Величина узорка је 115 испитаника, од тога 80 учитеља и 35 домских васпитача.

На основу анкетног упитника добијени су подаци о полу испитаника, где је 20,9% ($f=24$) мушког и 79,1% ($f=91$) женског пола.

Испитанике смо, према стажу у учитељској и васпитачкој струци, сврстали у три категорије: а) 0–9 година = 27,8% ($f=32$); б) 10–19 година = 38,3% ($f=44$) и в) 20 и више година = 33,9% ($f=39$).

Од укупног броја запослених, 15,7% ($f=18$) је са високом стручном спремом, а 84,3% испитаника ($f=97$) имају звање мастера или магистра.

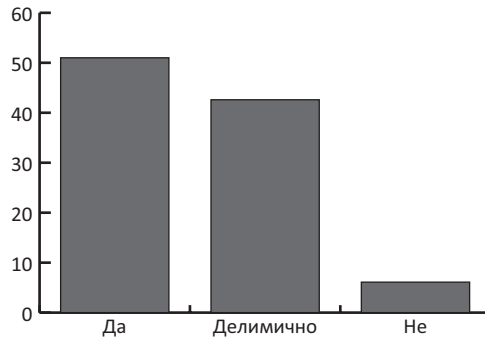
АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ИСТРАЖИВАЊА

На почетку истраживачког рада желели смо да утврдимо *да ли су учитељи и домски васпитачи упознати са животом и делом Сретена Аџића*.

Хи-квадрат указује да је разлика у учесталости одговора статистички значајна ($\chi^2 = 39,72$; $df = 2$; $p = 0,00$) између учитеља и домских васпитача који су се изјаснили са *да*, њих 51,3% ($f=59$) упознато је са животом и делом Сретена Аџића, 42,6% ($f=49$) *делимично* и 6,1% ($f=7$) испитаника *није упознато* (Графикон 1). Дакле, највећи број учитеља и домских васпитача упознат је са животом и делом С. Аџића, али не у оној мери колико је овај педагог својим богатим доприносом педагошкој науци заслужио.

Графикон 1. Упознатост учитеља и домских васпитача са животом и делом Сретена Аџића

На основу коефицијента контингенције, који је израчунат из расподеле приказане у Табели 1, чија вредност износи $C=0,41$, на нивоу статистичке значајности од $p=0,00$, резултати су показали да постоји повезаност између дужине стажа у учитељској и васпитачкој струци и мишљења испитаника о томе да ли су учитељи и домски васпитачи упознати са животом и делом Сретена Аџића. Учитељи и домски васпитачи са мање радног искуства у највећем броју су се изјаснили да су у потпуности упознати са животом и делом Аџића, а они са више радног искуства (10–19 и 20 и више година) упознати су делимично.

Табела 1. Повезаност између стажа и упознатости учитеља и домских васпитачи о животу и делу Сретена Аџића

		Упознатост учитеља и домских васпитача о животу и делу Сретена Аџића			Укупно
		Да	Делимично	Не	
Стаж	0–9 год.	28	4	0	32
	10–19 год.	18	23	3	44
	20 и више год.	13	22	4	39
Укупно		59	49	7	115

Један од задатака био је да се утврди да ли учитељи и домски васпитачи имају информацију о томе да је Сретен Аџић основао Мушку учитељску школу са интернацијом у Јајодини и да му се приписују заслуге за увођење наставног предмета Ручни рад у оквиру кога су се стицала теоријска знања и изводила практична настава у основној школи.

Истраживање показује да је 84,3% ($f=97$) испитаника одговорило са *сасвим се слажем* и 15,7% ($f=18$) са *слажем се* на питање о Аџићевим заслу-

гама за увођење наставног предмета Ручни рад у оквиру кога су се стицала теоријска знања и изводила практична настава у основној школи.

Истраживањем смо желели утврдити и *колико често учитељи и домски васпитачи у раду примењују педагошке идеје Сретена Ацића*.

Учитељи и домски васпитачи су помоћу петостепене скале процене Ликертовог типа (Табела 2) исказали своју процену (5 – веома често; 4 – често; 3 – повремено; 2 – ретко и 1 – никада).

Табела 2. Колико често учитељи и домски васпитачи примењују педагошке идеје Сретена Ацића

Педагошке идеје Сретена Ацића	Веома често		Често		Повремено		Ретко		Никада		ИСВ
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
Активности у школи/дому ученика спроводим кроз игру са ученицима.	36	31,3	39	33,9	36	31,3	4	3,5	-	-	4,02
У раду са ученицима примењујем практични рад кроз који подстичем развој fine моторике и утичем на развијање моралног и радног васпитања (Ацићева идеја била је увођење наставног предмета под називом Ручни рад).	33	28,7	47	40,9	27	23,5	8	7,0	-	-	3,91
Активности са ученицима реализујем у природи.	41	35,7	10	8,7	39	33,9	25	21,7	-	-	3,50
Активностима које организујем подстичем и развијам телесно здравље ученика.	36	31,3	38	33,0	23	20,0	18	15,7	-	-	3,80

Добијени резултати указују на високу вредност ИСВ од 4,02 – учитељи и домски васпитачи често примењују педагошке идеје Сретена Ацића – активности у школи/дому ученика спроводе кроз игру; у раду са ученицима примењују практични рад кроз који подстичу развој fine моторике и утичу на развијање моралног и радног васпитања (Ацићева идеја била је увођење наставног предмета под називом Ручни рад) – ИСВ износи 3,91.

Вредности ИСВ од 3,50 и 3,80 израчунате су код педагошких идеја Сретена Ацића о реализацији активности у природи и подстицању телесног здравља ученика, што значи да су се учитељи и домски васпитачи изјаснили да ове активности реализују повремено или често.

Истраживањем смо желели да проверимо *стийен слајања, односно неслајања учитеља и домских васпитача са шврдњама Сретена Ацића*.

Учитељи и домски васпитачи су помоћу петостепене скале процене Ликертовог типа (Табела 3) исказали своју процену (5 – сасвим се слажем; 4 – слажем се; 3 – неодлучан сам; 2 – не слажем се и 1 – уопште се не слажем).

Табела 3. Сагласност учитеља и домских васпитача са тврдњама Сретена Аџића

Тврдње Сретена Аџића	Сасвим се слажем		Слажем се		Неодлучан сам		Не слажем се		Уопште се не слажем		ИСВ
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
	Оно што деца чују, виде и науче од родитеља остаје им за цео живот.	74	64,3	37	32,2	4	3,5	-	-	-	
Васпитачки посао је божански – њиме се стварају људи.	80	69,6	35	30,4	-	-	-	-	-	-	4,70
Код ученика треба подстицати хармонијски развој личности.	87	75,7	28	24,3	-	-	-	-	-	-	4,76
Учитељ је после родитеља деци највећи узор.	84	73,0	24	20,9	3	2,6	4	3,5	-	-	4,63
Настава је организована тако да осамостаљује ученике и подстиче вежбање мишљења.	50	43,5	27	23,5	38	33,0	-	-	-	-	4,10
Задатак школе је да ради на изграђивању целовите и свестране личности ученика.	95	82,6	16	13,9	4	3,5	-	-	-	-	4,79
Школа даје образовање од општег значаја.	32	27,8	57	49,6	18	15,7	8	7,0	-	-	3,98
У школи би требало да постоји наставни предмет Ручни рад, према идеји Аџића, који ће кроз практични рад подстицати развој fine моторике и утицати на развијање моралног и радног васпитања ученика.	80	69,6	28	24,3	7	6,1	-	-	-	-	4,63

Добијени резултати показују да учитељи и домски васпитачи имају изразито високо слагање са Аџићевим тврдњама.

У сврху што обухватнијег сагледавања предмета истраживања, учитељима и домским васпитачима постављено је питање *да ли школе или домови ученика треба да поседују пољске учионице и да ли школски парк поред естетских и педагошких вредности има и наставну функцију.*

Хи-квадрат указује на то да је разлика у учесталости одговора статистички значајна ($\chi^2 = 36,74$; $df = 1$; $p = 0,00$) између испитаника који су се изјаснили да се *саввим слажу* да школе или домови ученика треба да поседују учионице у природи (пољске учионице) – 78,3 % ($f = 90$) и оних који се *слажу* – 21,7 % ($f = 25$). Дистрибуција одговора је слична и код мишљења учитеља и домских васпитача о томе да школски парк поред естетских и педагошких вредности има и наставну функцију.

На крају, желели смо да утврдимо *колико су, према мишљењу учитеља и домских васпитача, данас присутне идеје Сретена Аџића у институционалном систему васпитања и образовања.*

Истраживање указује да су педагошке идеје Аџића и данас присутне у васпитно-образовном раду јер 62,6% испитаника сматра да су те идеје у потпуности присутне, 37,4% мисли да су делимично присутне, а нико од испитаника се није изјаснио да данас ових идеја нема у васпитно-образовном раду. Дакле, највећи број испитаника навео је да су Аџићеве идеје у институционалном систему васпитања и образовања и данас присутне.

Корелација између радног стажа учитеља и домских васпитача и става о присутности педагошких идеја Сретена Аџића у данашњем институционалном систему васпитања и образовања статистички је значајна и позитивна ($C = 0,08$; $p = 0,00$), што указује на то да учитељи и домски васпитачи са мање радног стажа чешће наводе да су педагошке идеје Сретена Аџића присутне у институционалном систему васпитања и образовања него учитељи и домски васпитачи са више радног стажа.

Корелације између пола, звања и стручне спреме и мишљења о присутности педагошких идеја Сретена Аџића у данашњем институционалном систему васпитања и образовања нису биле статистички значајне.

ЗАКЉУЧАК

Сретен Аџић представља истакнуту личност друге половине XIX и прве половине XX века, која је несебично обогатила педагошку науку из угла педагога, учитеља, методичара и управитеља Мушке учитељске школе у Јагодини. Бројна теоријска и практична дела која је за собом оставио заслужују већу пажњу и заинтересованост за његов живот и дело.

Резултати емпиријског истраживања које смо спровели показују да учитељи и домски васпитачи у васпитно-образовном раду примењују педагошке идеје Сретена Аџића: активности у школи/дому ученика спроводе кроз игру са ученицима, у раду са ученицима примењују практичан рад кроз који се подстиче развој fine моторике и утиче на развијање моралног и радног васпитања, активности са ученицима реализују у природи, активности ма које организују подстичу и развијају телесно здравље ученика.

Анализирани подаци упућују на то да највећи број учитеља и домских васпитача сматра да би школе/домови ученика требало да поседују пољске учионице и да би ванучионичкој настави требало посветити значајну пажњу. Ова тврдња је посебно важна данас, с обзиром на то деца много времена проводе у затвореном простору.

Учитељи и домски васпитачи имају позитиван однос према педагошким идејама Сретена Ацића и сматрају да су и данас присутне у институционалном систему васпитања и образовања.

Сматрамо да ова тема пружа бројне могућности примене Ацићевих педагошких идеја у теорији и пракси. Закључци до којих смо дошли говоре да ванучионичка настава треба да буде заступљенија у будућности. Педагошке идеје Сретена Ацића могу бити основа за даља истраживања онима који буду желели да се баве овом проблематиком у циљу иновирања васпитно-образовног процеса.

ЛИТЕРАТУРА

Ацић (1886): Сретен М. Ацић, *Ручни рад у мушкој школи: сувремено педагошко ишћање*, Београд: Штампарија напредне странке.

Ацић (1891): Сретен М. Ацић, *Српска национална школа: свейосавски говор*, Београд: Парна штампарија народне радикалне странке.

Ацић (1892): Сретен М. Ацић, *Телесно васпитање: књига за учитеље и родитеље*, Ниш: Штампарија Ж. Радовић.

Ацић (1904): Сретен М. Ацић, *О очигледној настави, Учитељски календар*, Земун, 16–52.

Ацић (1909): Сретен М. Ацић, *Васпитачеве забелешке: намењене родитељима и свим пријатељима српској младости*, Београд: Штампарија Стевана М. Ивковића.

Ацић (1924): Сретен М. Ацић, *Учитељеве забелешке – низ примера из васпитачкога рада*, Београд: Издавачка књижарница Геце Кона.

Ацић (1924): Сретен М. Ацић, *Пољска учионица – хиџенско-педагошка усџанова*, Београд–Земун: Штампa графичког завода „Макарије” А. Д.

Ацић (1892): Сретен М. Ацић, *Увод у науку о васпитању*, Ниш: Штампарија Ж. Радовић.

Микановић, Јевтић (2015): Бране Микановић, Бисера Јевтић, *Педагоџија – основна знања о васпитању*, Бања Лука: ГрафоМарк Лакташи.

Недељковић (1998): Милан Недељковић, Педагошки погледи Сретена М. Ацића, *Наука и техника у Србији друге половине XIX века, 1854–1904*, Крагујевац: Универзитет у Крагујевцу, 402–429.

Николић (2005): Радмила Николић, *Школа у природи – оиворена школа*, Ужице: Учитељски факултет.

Николић (2011): Ивко Николић, *Објекти за извођење наставе природе и друштва*, Крагујевац: Атос.

Парлић-Божовић (2015): Јасна Парлић-Божовић, Настава и педагошка наука из угла Сретена Аџића, *Зборник радова са научној скупиа Настава и наука у времену и просјору*, Призрен: Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић, 225–239.

Ристић (1939): Милован Ристић (ур.), *Сретен М. Аџић. Сјоменица у славу учитеља, професора, директора, педагога, научника и народној просвјетитеља од захвалних му ученика и поштовалаца*, Јагодина.

Станковић, Бојовић, Ђурчић (2017): Милан Станковић, Биљана Бојовић, Светлана Ђурчић, *Парк факултетна педагошких наука*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу.

Nedeljko M. Milanović
University of Kragujevac
Faculty of Education in Jagodina
Master student

ATTITUDES OF CLASS TEACHERS AND BOARDING SCHOOL TEACHERS TOWARDS SRETEN ADŽIĆ'S PEDAGOGICAL IDEAS

Summary: This paper presents some key pedagogical ideas of Sreten Adžić, a prominent Serbian teacher and pedagogue. A theoretical framework of Adžić's pedagogical concepts is given, followed by the results of the empirical research carried out in the form of a questionnaire. The goal of the research was to investigate attitudes of class teachers and boarding school teachers concerning Sreten Adžić's pedagogical ideas, as well as the presence of the ideas in the contemporary education. The sample consisted of 115 respondents – 80 class teachers and 35 boarding school teachers. The descriptive method was used. The results of the research show that class teachers and boarding school teachers have a positive attitude towards Sreten Adžić's pedagogical ideas. The analysis shows as well that Adžić's pedagogical ideas are present in the contemporary education, which proves their relevance to educational theory and practice.

Key words: Sreten Adžić, pedagogical ideas, class teachers, boarding school teachers.